

Հայոց թագաւորութեան չորրորդ անգամ կորսուելուն առիթով այս տողերը կը գրէ ժամանակակից ազգային մը .

« Ի ՊԻԴ (Թուխ) բարկացաւ Աստուած 'ի վերայ քաղաքին Սիսոյ , ու սղարեցին զբերդն՝ սեպտեմբերէն ու մինչուր 'ի յապրիլ ժ.Ձ(1), ու տուն զբերդն , օրն ուրբաթ , ոչ ալ իրաց՝ քանց 'ի սովոյ . որ մարծպան մի ցորենի ԳՃ ԳՐ(2) չէր 'ի գովել , որ կերան կատու վ'էշ . . . Ո՛վ տեսնոյր զմեր խաչերոյն արհամարհանքն ու զաստուածաշունչ զրովոյն կարակել , զսուրբ սեղանուն կործանելն . . . »

Զաքարիա անունով եպիսկոպոս մըն ալ , որ ահանատես եղած է Հայաստանի կործանուելուն , հետեւեալ սրտառուչ տողերը կը գրէ .

« Ի մեծ Թուխ Հայոց ի դառն եւ նեղ ժամանակիս , ՊԻԴ , յորում ամիս առաւ քաղաքն Սիս . եւ ես նուաստ եւ սուտ անուն եպիսկոպոս Զաքարէ՝ պատահեցայ անդ : Բայց զոգը եւ զոգորմագին բանս՝ զոր ետես ահն իմ , ո՞ կարէ պատմել գրով . զի տեսի զակունք պայծառ եւ զարեւակունք , զաստեղս եւ զլուսինս՝ զի կային անկեալ ափի » (3) :

Ժէ դարու պատմիչներէն Մինաս Համգեցի այսպէս կը նկարագրէ այս տխուր դէպքը .

« Լէոն իբր թագաւոր նստեալ ժ.Ա. ամիս , եւ լուեալ Սուրբանն Մըսրայ , եկն բազում զօրօք , եւ ըմբռնեալ զԼէոն՝ Մարուն թագաւորեալն , եւ տարաւ 'ի Մսըր եւ կորոյս զԼէոն . զվանորայս , զեկեղեցիս , զհիւրանոցս եւ զմեծամեծ շինուածս կործանեաց : Եւ 'ի պալատս թագաւորաց եղեալ զտպանական լի ոսկով եւ զայլ կահս ոսկեղէնս եւ արծաթեղէնս աւար առին : Զչիբիմս թագաւորաց բացին , եւ զոսկերան այրեցին , եւ զՍիս 'ի հիմանցն տապալեցին , եւ բարձաւ թագաւորութիւնն 'ի տանէն Կիլիկիաց » (4) :

(1) Հ. Ղ. Ալիբան *Սիսուանի* մէջ (եր. 228) արագրելով այս տողեր , հետեւեալ ծանօթութիւնը կաւելցնէ . « Ի ՊԻԴ բուականի որ է 1375՝ ուրբաթ օր յապրիլի վեցն հանդիպի եւ ոչ 'ի 16. իսկ ժ.Ձ երկուսաբքի օր է. ալ զի համբաւ կալանաց Լեւոնի եհաս 'ի Հալեալ 'ի 21 ամսոյն , պատեանի ժ.Ձ քիւն . »

(2) « 300 դրամ նշանակէ , Կիլիկիացոց դրամով » կրսէ Ալիբան (*Հայաստան*, եր. 542) :

(3) *Սիսուան*, անդ , եւ *Հայաստան*, անդ : « Ակունք եւ արեգակունք » եւն.՝ սուրբ գրքերն եւ եկեղեցական սպասներն են անուոս , ինչպէս կրնդունի նաեւ Ալիբան :

(4) Համգեցի , *Ազգաբանութիւն Հայոց* , եր. 51 :